

Насиченість роману науковою інформацією та розкриття письменником багатьох морально-етичних і філософських проблем сучасного суспільства (моральна деградація людства, тема виживання, політичні та релігійні міжусобиці, проблема відповідальності тощо) дають підстави стверджувати, що цей твір належить до сучасної елітарної літератури і є яскравим зразком інтелектуального роману.

Література:

1. Chuwei Wang, Ting Li. The Survival Theme of the Science Fiction “The Three Body Problem” Trilogy from Cixin Liu. *Advances in Social Science // Education and Humanities Research*. 2018. Vol. 289.

2. Dr. Alain Chenciner. Three body problem. doi:10.4249/scholarpedia.2111. URL: http://www.scholarpedia.org/article/Three_body_problem (дата звернення: 10.11.2023).

3. Бараненко М. Стилiстичнi та синтаксичнi особливостi китайської науково-фантастичної прози та їх вiдтворення в українських перекладах (на матерiалi романiв Лю Циcиня). URL: http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/869/%d0%b1%d0%b0%d1%80%d0%b0%bd%d0%b5%bd%d0%ba%be_%d0%bc%d0%b0%b3.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.11.2023).

4. Лю Цисiнь. Пам’ять про минуле Землi: трилогія. Книга 1: Проблема трьох тiл: роман. Київ: Форс Україна, 2022. 432 с.

5. Селiгей В. В. Актуальнi проблеми дослідження сучасної китайської літератури. Вісник унiверситету iменi Альфреда Нобеля. Серiя «Фiлологічнi науки». 2019. № 1 (17). С. 122–127.

УДК 821.581

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-87>

Черниш Н. О.

ORCID: 000-0002-2384-1481

кандидат фiлологічних наук,

доцент кафедри порiвняльної фiлології схiдних та англомовних країн
Днiпровський нацiональний унiверситет iменi Олеся Гончара

м. Днiпро, Україна

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ОСОБИСТОСТІ ЛУ СЮНЯ У РОБОТАХ УЧЕНОГО ЦЯНЬ ЛЦЮНЯ

Ключові слова: Конфуцій, національний характер, рух четвертого травня.

Майже в кожного талановитого письменника є свій талановитий читач. Якщо такий читач має ще й хист літературознавця, здатного показати особливі сторінки творчості, надихнути інших на більш глибоке читання автора, створити новий напрям мислення, то літературознавство як наукова дисципліна про сутність та функціонування в суспільстві художньої літератури, як система наукового знання про мистецтво слова, себе виправдовує. Цянь Ліцюнь (钱理群) є таким читачем Лу Сюня (鲁迅), водночас є одним із найвпливовіших учених-гумантаріїв Китаю. Завдяки своїм дослідженням китайської думки, літератури та суспільства ХХ століття, творчості та особистості Лу Сюня він завоював повагу в країні й за кордоном. Свої думки він виклав у таких відомих роботах, як «Тридцять років сучасної китайської літератури» 《中国现代文学三十年》, «Дослідження душі» 《心灵的探寻》, «Зустріч із Лу Сюнем» 《与鲁迅相遇》, «Біографія Чжоу Цзорея» 《周作人传》 та інші. Народився Цянь Ліцюнь 30 січня 1939 року в Чунціні, працював у Пекінському університеті та в Університеті Цінхуа, він є віцепрезидентом Асоціації дослідження сучасної китайської літератури, третім головним редактором серії досліджень сучасної китайської літератури тощо. У різних своїх роботах, інтерв'ю, виступах він розкриває особистість Лу Сюня як оригінального, тонкого, вдумливого мислителя. Щоби краще зрозуміти роль цього письменника в сучасній культурі Китаю, має сенс уважно придивитися до думок Цянь Ліцюня.

1. Чим відрізняється вивчення Лу Сюня від вивчення інших сучасних письменників? На думку Цянь Ліцюня, найбільш характерною ознакою творчості Лу Сюня є зосередженість уваги письменника на внутрішньому світі людини. Твори Лу Сюня хвилюють не просто читача, а насамперед читача-дослідника, для якого Лу Сюнь не лише є об'єктом дослідження, а й об'єктом духовного діалогу. Коли людина стикається з плутаниною в реальному житті, коли на життєвому шляху багато складних питань, тоді можна розгорнути праці Лу Сюня і черпати в нього духовні ресурси та силу. Вивчаючи інших сучасних письменників, досягти такого стану (境界) буває важко. З іншими сучасними письменниками можна мати якійсь перетини, але буває важко співвідносити їхні твори зі своїм життям [1]. Іншою характерною ознакою творчості Лу Сюня є дослідницька увага Лу Сюня до китайських соціальних проблем. Твори Лу Сюня, особливо його есе, стосуються конкретних людей і речей реального життя, він занурює читача в найглибші частини історії, культури, у найглибші основи людської природи та національного характеру. Його думки не тільки звертають

увагу на свій час, а й вказують на майбутнє, не тільки суто про Китай, а й про людину взагалі. Це ускладнює вивчення Лу Сюня як історичного феномену і водночас залишає багато простору для сучасної інтерпретації його літературної думки.

2. Думка Лу Сюня щодо китайського національного характеру. Китайці, на думку Лу Сюня, – це переважно «партія нігілістів, яка розігрує драми» (做戏的虚无党), Китай – це «країна, що грає словами» (文字的游戏国), китайці є «глядачами драми» (戏剧的看客). «Партія нігілістів» означає те, що китайці ні во що й ні в кого не вірять, ні в богів, ні в мудреців. Вони високо шанують конфуціанських і даоських мудреців, але не вірять їм, лише використовують у своїх інтересах. Іншою характерною рисою цієї культури є те, що китайські інтелектуали дуже люблять «ім'я». Поки є нове ім'я, вони гратимуть із ним. Лу Сюнь надзвичайно чутливо остерігався такої гри новими термінами, тому він скептично дивився на будь-якого прихильника нових ідей чи нових термінів. Він добре знав, що в Китаї немає базових умов для сприйняття нових ідей і нових систем. Історична інерція китайського суспільства та жаклива сила традиційних звичок надають китайській культурі сильну асиміляційну силу, яку Лу Сюнь назвав «чаном для барвників»: що туди не потрапить, усе одно буде забарвлено тією барвою, яка в чані. Будь-яка нова система або нові думки, нові концепції, нові терміни стають зовсім іншими, коли вони потрапляють до Китаю.

Лу Сюнь багато розмірковує про національний характер і пов'язану з ним проблему рабства. Найчастіше вживаним словом у творах Лу Сюня є слово раб. Лу Сюнь виявляє, що китайці є рабами, по-перше, традиційних правителів і традиційної культури Китаю, а по-друге, є рабами західної цивілізації. Розчарувавшись у традиційних і західних цивілізаціях, Лу Сюнь одного разу поклав надію на третю, нову культуру, яка дає змогу людині керувати своєю долею. Але незабаром Лу Сюнь бачить нове рабство в суспільній практиці Китаю, він бачить революційних бригадирів (革命工头), які стають новими господарями рабів (奴隶总管). Лу Сюнь виявляє, що, незважаючи на те, що метою комуністів було усунути будь-яке гноблення одних людей іншими, фактичним результатом стало створення нових рабських відносин. На думку письменника, розвиток людського суспільства фактично безперервно виробляє різні рабські відносини. Це стосується як традиційного китайського суспільства, так і західного суспільства, і це стосуватиметься майбутніх суспільств. Лу Сюнь висловлює дуже суворе судження про китайське суспільство: китайська нація є «канібальською» нацією, тобто нацією, яка пожирає людей. Цей канібалізм,

за словами Лу Сюня, позбавляє людей їхньої індивідуальної духовної свободи. Крім того, на думку Цянь Ліцюня, у творах Лу Сюня є ще одне суворе судження: китайців занадто багато, тому вони не сприймають життя серйозно, є певне нехтування людським життям, і це є основним недоліком китайського національного характеру [2].

Лу Сюнь писав і про стержень духу китайського народу. Він каже, що наші очі мають дивитися на землю, що під ногами. Дивлячись вниз, можна бачити земний хребет Китаю. З давніх часів є люди, які наполегливо працюють, люди, які жертвують своїм життям у пошуках справедливості. Це і є хребет Китаю. Вони впевнені в собі й не обманюють себе. Це внутрішня сила національного характеру, духовний ресурс країни. Проста працелюбна людина – сила національного характеру. Ще у 1905 році Лу Сюнь думав про те, як побудувати нову країну, і тут головним має бути «формування людини», ліжень (立人). Це поняття Лу Сюня можна порівняти з конфуціанським поняттям цзожень – «стати людиною» (做人). Лу Сюнь має на увазі переважно «формування» духовно вільної людини. Він каже, що матеріальний достаток, технологічний прогрес чи навіть парламентська демократія самі по собі не є цивілізацією. Ключем до цивілізації є ліжень – «формування людини» (立人), її індивідуальної духовної свободи.

3. Лу Сюнь і Конфуцій. Лу Сюнь і його покоління багато критикували Конфуція. На думку Цянь Ліцюня, гострота їхньої критики була спрямована на «китаєцентризм», який освячував традиційну культуру, зосереджену на конфуціанстві. У Китаї того часу саме цей китаєцентризм перешкоджав розумінню китайцями світової культури. З точки зору новаторів 4 травня, першочерговим завданням було відкрити шлязи для світу. Для цього в ідеологічних і культурних колах потрібно було зламати культурний міф, який абсолютизує традиційну культуру Китаю. Лу Сюнь та його однодумці вказували на культурний деспотизм традиційного Китаю, який поважає лише конфуціанство, критикували моралізаторський і релігійний дух «штучного Конфуція». Позбавляючи Конфуція статусу святого, вони ставили його нарівні з усіма іншими школами думки. Так відбувалося відновлення обличчя Конфуція, каже Цянь Ліцюнь [3]. Конфуцій був людиною, яка хвилювалася за правителів і намагалася всіма силами переконати їх виправляти свої методи правління. Він хотів бути «національним учителем». Що ж до Лу Сюня, то він не хотів бути навіть «наставником» будь кого: «Я сам не можу знайти шлях, як я можу вести молодь?» – казав Лу Сюнь. Тим більше не хотів бути «народним учителем», бо не мав ілюзій щодо правителів. Він сказав, що коли правитель стикається з кризою і машина ось-ось впаде, не допомагайте, нехай вона сама впаде. Але Конфуцій відчайдушно хотів допомогти, навіть якщо йому цього не

дозволяли. Хоча у Лу Сюня і у Конфуція різні шляхи, вони непохитні у своєму прагненні знайти правду. Ця відвага, стійкість і раціональний практичний дух, виявлені в процесі пошуку, втілюють найцінніший дух китайських інтелектуалів. Цянь Ліцзюнь каже про те, що від Конфуція до Лу Сюня люди вільної думки, яких ні що не може змусити відмовитися від своїх устремлінь, ні багатство, ні влада, ні страх, фактично становлять китайську традицію. Цянь Ліцзюнь ставить Конфуція та Лу Сюня дуже високо, стверджуючи, що вони є суть національної культури та дорогоцінна культурна спадщина.

У середині ХХ ст. була поширена думка, що людство вже прийшло до висновку і йому потрібно лише діяти відповідно до «встановленої політики», до готових моделей, а дослідження є лише справою кількох «великих людей». Саме цей спосіб мислення сформував досить жорсткий «героїчний» образ Лу Сюня як «великої людини». З кінця 1970-х і далі у 1980-х роках соціальна думка зазнала великих змін: готові висновки та моделі були поставлені під сумнів і широко переосмислювалися. Вивчаючи творчість Лу Сюня, можна побачити, що точка зору змінилася з «результату» до «процесу». Немає жодних сумнівів щодо досягнень Лу Сюня, його історичного статусу, але зацікавленість дослідників перемістилася з Лу Сюня як національного героя на Лу Сюня як великого новатора китайської літератури. Цянь Ліцзюнь пише, що Лу Сюнь був тим мислителем, який не використовував логічні категорії для вираження своїх думок. Його думка не вдається до концептуальних систем, а виражається переважно в ірраціональних літературних символах його творів. І це не просто літературне вираження, а й літературне мислення: у центрі уваги Лу Сюня завжди духовний стан людини. Усі ідеологічні пошуки трансформуються в досвід виживання окремого життя. На думку Цянь Ліцзюня, ця філософія життя становить важливий аспект творчості письменника, що відрізняє Лу Сюня від інших китайських мислителів тієї епохи.

Література:

1. 钱理群。与鲁迅相遇。北大演讲录之二。生活·读书·新知三联书店。2018年。325页。
2. 钱理群 何怀宏：“国家”中的“国民性”。鲁迅为什么终生关注国民性？URL: <https://www.aisixiang.com/data/71378.html>.
3. 钱理群：如何对待从孔子到鲁迅的传统。如何看待孔子和鲁迅的关系URL: <https://www.aisixiang.com/data/14393.html>.